

HZ. HALİD B. VELİD NESLİNDEN MUSA ŞEFİK EFENDİ’NİN ŞECERESİ VE İCÂZETNÂMESİNİN TAHLİLİ

Dr. Öğr. Üyesi Esra YILDIZ¹

ÖZET

Osmanlı diplomatikasında icâzetnâme, İslamî eğitimde kişinin yeterliliğini gösteren bir nevi akademik diplomadır. İlk olarak hadis literatüründe kullanılan icâzetnâmeler, alanlarına ve konularına göre farklılık göstermektedir. Şecere ise bir kişinin aile soy kütüğünün ağaç şeklindeki çizimine denmektedir. Şecere yerine soyağacı, nesepname, nesep hücceti ve silsilename gibi kelimeler de kullanılmaktadır. İlmiye sınıfının özlük dosyalarıyla birlikte icazetname ve şecereleri de Şeyhülislamlık bünyesindeki Sicill-i Ahvâl İdaresi tarafından muhafaza edilmiştir. Sicill-i Ahvâl İdaresinin defter ve belgeleri, ulemanın şecerelerinin analizi açısından oldukça mühim kaynaklardır. Çalışmamızda, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde yaşamış Hz. Peygamber’in ashabından Halid b. Velid’in neslinden Kudüs Mahkeme-i Şer’iyyesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi’nin şeceresi ve icazetnamesi tahlil edilmiştir. İcazetnamesindeki bilgiler, Nakîbü’l-eşrâfîlik tarafından düzenlenen ve tasdiklenen seyyidlik şecereleriyle mukayese edilmiştir. Böylece Halid b. Velid’in neslinden gelen Hâlidîler ile ilgili resmiyet kazanan evrakların Osmanlı diplomatikasında sağlam bir zemine oturtulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi ve Sanatları, Hz. Muhammed, Halid b. Velid, Şecere, İcâzetnâme, Sicill-i Ahvâl

ANALYSIS OF THE GENEALOGY AND İJAZATNAMA OF MUSA SHAFİK EFENDI FROM KHALİD İBN AL-WALİD GENERATION

Assist. Prof. Esra YILDIZ

ABSTRACT

In Ottoman diplomacy, İjzatnâma (licence or diploma for assent) is an academic certificate demonstrating an individual’s proficiency in Islamic education. The ijzatnâmas, utilized within the hadith literature first, exhibit variations based on their respective fields and subjects. Genealogy, on the other side, is a tree-shaped representation of a person’s family pedigree. Words such as family tree, lineage, ancestry, and genealogical tree are also used instead of genealogy. Along with the personnel files of the İlmîyah class, the ijzatnâma, and genealogy were preserved by the Personnel Records (Sijil-i Ahval) Administration within the Shayk al-Islam’s office. This study analyzed the genealogy and ijzatnâma of Musa Shafik Efendi, Chief Clerk of the Court of Jerusalem, tracing back to the generation of Khalid ibn al-Walid, one of the companions of the Prophet, who lived during the final periods of the Ottoman State. The information provided in the licensing certificate was compared with the pedigrees of the Sayyids, which were meticulously compiled and authorized by the Naqib al-Ashraf. This comparison aimed to establish a firm foundation for the official documentation of the Khalidis, descendants of Khalid ibn al-Walid, within the context of Ottoman diplomacy.

Keywords: Islamic History and Arts, Prophet Muhammad, Khalid ibn al-Walid, Genealogy, İjzatnâma, Sijil-i Ahval

¹ Yalova Ün., İslami İlimler Fak., ORCID ID: 0000-0002-1236-7446, esra.yildiz@yalova.edu.tr
Araştırma Makalesi/Research Article, Geliş Tarihi/Received: 03/09/2023–Kabul Tarihi/Accepted: 05/10/2023

GİRİŞ

Osmanlı diplomatikasında icâzetnâme, İslamî eğitimde kişinin yeterliliğini gösteren bir nevi akademik diplomadır (Sarı, 2000: 400). İlk olarak hadis literatüründe kullanılan akabinde diğer İslamî ilimlerin büyük bir kısmında varlığını devam ettiren icâzetnâmeler (Ayar, 2014: 45), kullanım alanlarına ve konularına göre farklılık arz etmektedir. Şecere ise bir kişinin dedesi, babası ve çocuklarını ağaç çizimi şeklinde gösteren soyağacıdır (Bozkurt, 2010: 403). İcazetnameler gibi şecereler de devletin resmî kurumları veya belge düzenleyip imzalamaya yetkili kişiler tarafından onaylandığı zaman resmî bir hüviyet kazanmaktadır. Yine Nakîbü'l-eşrâfların seyyidlerin neseplerinin ispatı için düzenlediği siyâdet hüccetleri, diğer hukuki vesikalar gibi resmi özellik taşımaktadır (Oğuz, 1998: 446).

Osmanlı Devleti'nde Hz. Peygamber'in soyuna saygı nişanesi olarak seyyidlerin şecerelerinin yazılıp kaydedilmesi için 802/1400 yılında Nâzır-ı sâdât ismiyle Nakîbü'l-eşrâflık kurulmuştur. Böylece devlet, seyyidlerin neseplerini resmi yoldan takip etmiş, sahte şecere yazımına da engel olmaya çalışmıştır (Işık, 2021: 162; Işık, 2018: 125; Işık, 2014: 217). Osmanlı Devleti, sadece seyyidlerin nesebini kaydetmekle kalmamış ulemanın da neseplerini özlük dosyasında beyan etmesini istemiştir. İlimiye sınıfının özlük dosyalarıyla birlikte şecereleri de yine 1879 yılından sonra Şeyhülislamlık bünyesinde kurulan Sicill-i Ahvâl İdaresi tarafından muhafaza edilmiştir (Sarıyıldız, 2004: 22).

Meşihat Arşivi'nde mahfuz, Sicill-i Ahval İdaresinin düzenlediği 7.554 ulema dosyası içerisinde 19 ulema Hz. Halid b. Velid'in nesline mensup olduğunu ifade etmiştir. Tercüme-i hâl varakasında seyyidler için kullanılan "sülâle-i tâhire" ifadesi zaman zaman Halid b. Velid'in nesli ve sahabe-i kiramanın soyu için de kullanılmıştır. Diğerlerinin ise sicil dosyasındaki tercüme-i hal varakalarında sülâle-i tahire ifadesi kullanılmamış sadece hangi soya mensupsa o belirtilmiştir (Yıldız, 2017: 77).

Halid b. Velid soyundan gelen 19 ulema arasında sadece Beyrut Vilayeti Hassa Nâibi Halidzâde Abdülmuttalib Rasim Efendi (MŞH, SAİD, 114/3, 1299/A) ve Kudüs Mahkeme-i Şer'iyesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi'nin sicil dosyasında icâzetnâme ve şeceresi bulunmaktadır (MŞH, SAİD, 225/14, 3730).

Çalışmamız, "Musa Şefik Efendi'nin Ailesi, Eğitim ve Hizmet Hayatı", "Musa Şefik Efendi'nin Hz. Halid b. Velid'e ve Hz. Peygamber'in dedesi Adnan'a Kadar Ulaşan Soyağacı" ve "Hz. Halid b. Velid'in Neslinden Halidzâde Musa Şefik Efendi'nin Şeceresi ile İcazetnâmesinin Tahlili" başlıklarından oluşmaktadır.

Çalışmamızın konusu olan icazetname, Hz. Halid b. Velid'in neslinden Halidzâde Musa Şefik Efendi adına düzenlenen bir hadis icâzetnâmesinin suretidir. İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'nde mahfuz Sicill-i Ahvâl İdaresi fonunun 225/14 dosya/gömlek ve 3730 orijinal numarasında kayıtlı olan bu vesika, farklı tarihlerde yazılan belgelerin bir araya getirilerek istinsah edilmiş halidir.

Beş bölümden oluşan bu belge, Musa Şefik Efendi açısından hem icazetname hem de siyâdet hüccetine benzerlikleri bulunması sebebiyle de nesepname hükmündedir. Bu sebeple makalemizin başlığında “şecere ve icâzetnâme” olarak ikisini de belirtmeyi uygun gördük.

Çalışmamızın birinci bölümünde Kudüs Şer’iyye Mahkemesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi’nin ailesi, yetiştiği ortam, eğitim ve hizmet hayatı başta olmak üzere yaşam serüveni Şeyhülislamlık Arşivi’ndeki sicil dosyası esas alınarak izah edilmiştir. İkinci bölümde Musa Şefik Efendi’nin şeceresine göre Hz. Halid b. Velid ve Hz. Muhammed’in dedesi Adnan’a kadar ulaşan soyağacı tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde ise Musa Efendi’nin sicil dosyasındaki şeceresi ile icâzetnâmesinin tercümesi ve semantik tahlili yapılarak şeceresi Osmanlı diplomatikası açısından ana hatlarıyla değerlendirilmiştir.

1. MUSA ŞEFİK EFENDİ’NİN AİLESİ, EĞİTİM VE HİZMET HAYATI

Musa Şefik Efendi, 1271/1854-1855 yılında Kudüs’ün Rûmiye kasabasında dünyaya gelmiştir. Babası, son memuriyeti Kudüs Mahkeme-i şer’iyyesi katipliği olan Halidîzâde Mehmet Tahir Efendi (Meşihat Arşivi, Maaş Defterleri, No. 5460, 66), annesi ise Nefise Hanım’dır. Musa Şefik Efendi, nüfus tezkiresinde uzun boylu, ela gözlü ve beyaz tenli olarak resmedilmiştir. Ailesiyle Kudüs’ün Mesudiye mahallesinde ikamet etmiştir. 4 Şubat 1910 tarihinde tasdiklenen nüfus tezkiresinde bir eşinin olduğu kaydedilmiştir (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 2. Belge). Hem anne hem baba tarafından Halidî sülalesinden ve ilmiye tarikinden gelmektedir (Meşihat Arşivi, Tarik Defterleri No. 13, 2; MŞH. EO. 458/14). Anne tarafından dedesi Musa Efendi Anadolu Kazaskerliği vazifesini yürütmüştür.

Musa Şefik Efendi, Hz. Peygamber’in “Seyfullah” lakabını verdiği sahabesi Hz. Halid b. Velid’in neslindedir (MŞH. EO. 1529/93). Halid b. Velid, Ebû Süleymân Seyfullâh ve Fârisü’l-İslâm Hâlid b. el-Velid b. el-Mugîre el-Mahzûmî el-Kureşî (ö. 21/642), Hz. Peygamber’in seyfullah unvanı verdiği meşhur kumandan sahâbîdir (Fayda, 1997: 289). Halid b. Velid’in soyu, “Halid b. el-Velid b. el-Muğîre b. Abdullah b. Amr b. Mahzum b. Yakaza b. Mürre b. Kab b. Luey b. Galib b. Fihri b. Malik b. Nadr b. Kinane b. Huzeyme b. Müdrîke b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Mead b. Adnan” (Fayda, 2005: 423) şeklinde yedinci göbekten Mürre b. Kab’da Hz. Peygamber’in soyuyla birleşmektedir (Fayda, 1997: 291).

Hâlid b. Velid’in hanımları ve çocukları hakkında çok az bir bilgi bulunmaktadır. Kırk kadar çocuğu olduğu ve tamamına yakınının Suriye’deki veba salgınında öldüğü rivayet edilmiştir. Bunlardan en meşhuru birçok savaşa katılan Humus Valisi Abdurrahman’dır (Fayda, 1997: 292). Halid b. Velid’in tüm çocuklarının veba salgınında vefat ettiği rivayet edilse de bu bilgi arşiv belgeleriyle çelişmektedir. Osmanlı Devleti’nde Halid b. Velid’in soyunun devam ettiği ve devletin önemli kademelerinde görev aldıkları resmî belgelere yansımıştır. Özellikle Halid b. Velid soyundan gelen “Hâlidî”ler, Kudüs’te hem devlet erkânı olarak hem de ilmiye sınıfında aktif bir şekilde vazifelendirilmiştir (BOA. İ.EV. 16/36).

Eğitim hayatına 1280/1863-1864 yılında Kudüs sıbyan mektebinde başlayan Musa Şefik Efendi, eğitimi sürecinde Kudüs'te kalmış ve babasının yolunu takip ederek 1289/1872-1873 yılında humus hâsılât aيداتyla Kudüs Mahkeme-i şer'ıyyesi kitabetine tayin edilmiştir. Aylık üç yüz kuruş maaşla görevini devam ettiren Musa Şefik Efendi, 14 Şaban 1299/1 Temmuz 1882 tarihinde aynı mahkemeye başkâtip olarak atanmıştır (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 1. Belge).

Musa Şefik Efendi'ye, 19 Zilkade 1292/17 Aralık 1875'te ibtidâ-i hâric, 3 Ramazan 1294/11 Eylül 1877'de mûsıla-i sahn, 25 Recep 1299/12 Haziran 1882'de ibtida-i altmışlı, 15 Recep 1305/28 Mart 1888'de mûsıla-i Süleymaniye ve akabinde talebi üzerine 22 Safer 1323/28 Nisan 1905'te İzmir pâyesi verilmiştir (Meşihat Arşivi, Tarik defterleri, No. 24, 8; MŞH. EO. 458/14).

Musa Şefik Efendi, 5 Ocak 1906'da Kudüs Mahkeme-i şer'ıyyesi başkâtipliği görevi esnasında yetim mallarını zimmetine geçirdiği ve Sayyâdi Vakfının vakıfnamesinin bazı sayfalarını kopardığı şeklindeki iddialar sebebiyle soruşturma geçirmiştir (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 72-91. Belgeler). Musa Şefik Efendi, hakkındaki şikâyetler artınca istifâ etmek zorunda kalmış ve tahkikat devam etmiştir (MŞH. EO. 1386/80). Dört ay açıkta kaldıktan sonra beraat ederek görevine iade edilmiştir (MŞH. EO. 1450/114; MŞH. EO. 1453/74).

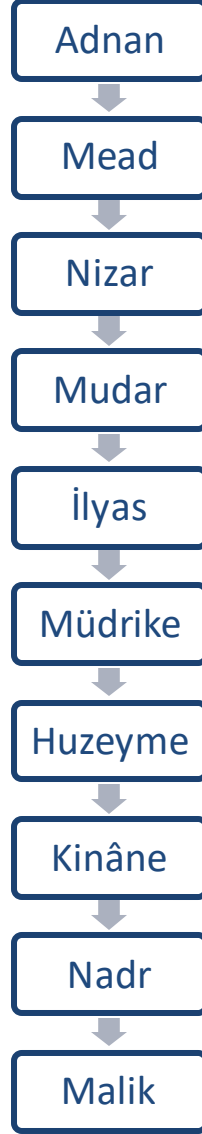
Musa Şefik Efendi, 19 Zilkade 1292/17 Aralık 1875'te Edirne'de sâlise-i Lütfü Paşa Medresesi, 3 Ramazan 1294/11 Eylül 1877'de Edirne'de Şihâbizâde Hüseyin Efendi Medresesi, 15 Recep 1299/2 Haziran 1882'de Edirne'de Ulâ-yı Asım Bey Medresesi ve 5 Recep 1305/18 Mart 1888'de Edirne'de Zeyniye Medresesi müderrisliğine atanmıştır (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 57. Belge).

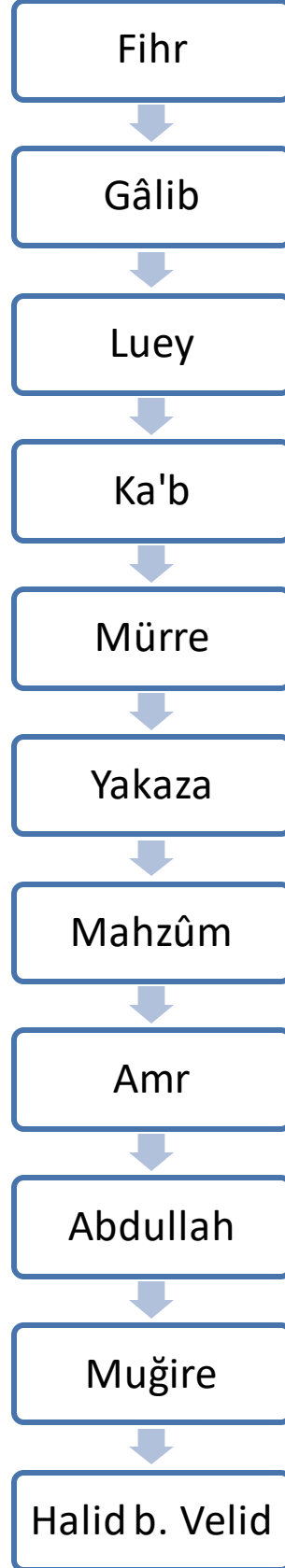
Musa Şefik Efendi, çağdaşı Halil Cevat Efendi gibi Kudüs'teki Halidiye Kütüphanesinin kurulması ve kütüphanenin tasnifinde çok emek sarf etmiştir. Başkâtiplik görevini icra ederken mahkemede dava vekilliği (MŞH. EO. 1747/98) ve sonrasında naib olarak atanmak istediye de bu talebi uygun görülmemiştir (MŞH. EO. 1314/27). Musa Şefik Efendi, dedesi Mehmed Sunullah Efendi'nin vakıf işlerini yürütmüş ve zaman zaman Kıpti Matrani ile vakıf davalarıyla gündeme gelmiştir (MŞH. EO. 1430/26; MŞH. EO. 1425/23; MŞH. EO. 1489/77).

2. MUSA ŞEFİK EFENDİ'NİN HZ. HALİD B. VELİD VE HZ. PEYGAMBER'İN DEDESİ ADNAN'A KADAR ULAŞAN SOYAĞACI

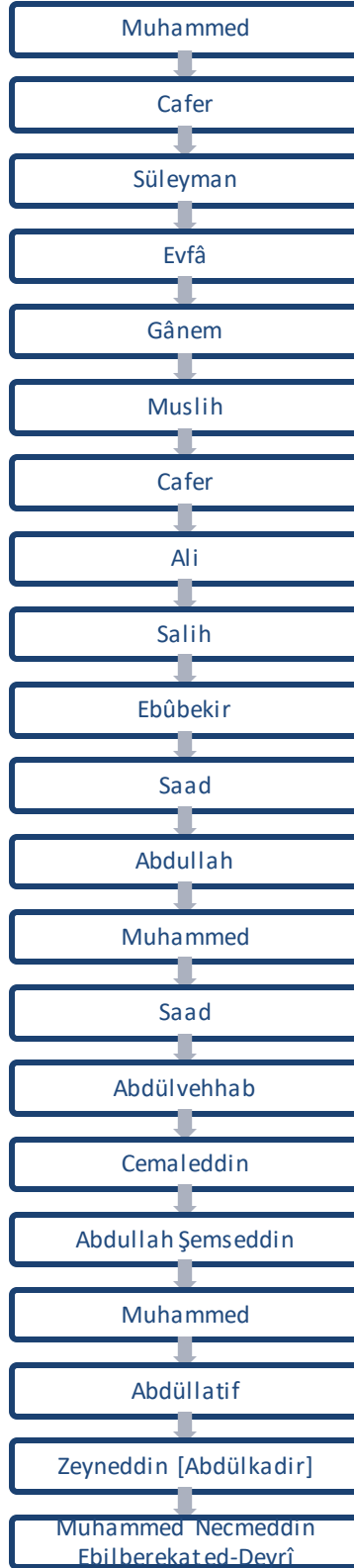
Musa Şefik Efendi'nin soyağacı Meşihat Arşivi'ndeki sicil dosyasındaki bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır (MŞH, SAİD, 225/14, 3730).

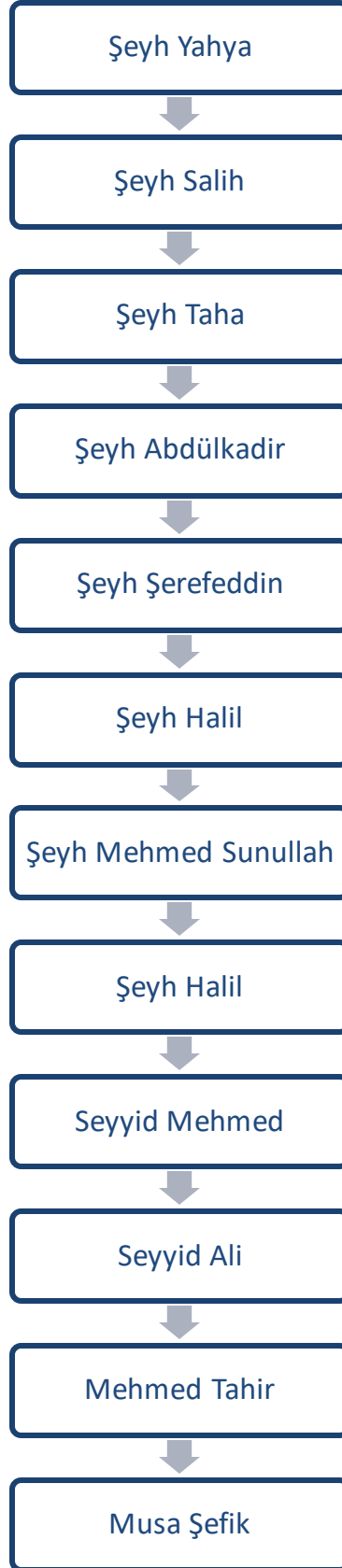
Tablo 1: Adnan'dan Malik'e Kadar Uzanan Soy Silsilesi

Tablo 2: Fihri'den Halid b. Velid'e Uzanan Soy Silsilesi

Tablo 3: Muhammed'den Muhammed Necmeddin Ebilberekat ed-Devrî'ye Kadar Uzanan Soy Silsilesi

Tablo 4: Şeyh Yahya'dan Musa Şefik Efendi'ye Kadar Uzanan Soy Silsilesi

3. HZ. HALİD B. VELİD SOYUNA MENSUP HALİDİZÂDE MUSA ŞEFİK EFENDİ'NİN ŞECERESİ İLE İCÂZETNÂMESİNİN TERCÜMESİ VE TAHLİLİ

3.1. Hz. Halid b. Velid Soyuna Mensup Halidîzâde Musa Şefik Efendi'nin Şeceresi ile İcâzetnâmesinin Tercümesi: (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 4. Belge)

Musa Şefik Efendi'nin Meşihat Arşivi'ndeki beş bölümden oluşan icazetnamesinin tercümesi şu şekildedir:

Şûrâ-yı Devletin gayr-i devâirden masâlih-i şahsîyeye dair verilen mazbatalara mahsus varakadır.

Kıymeti beş kuruştur.

İşbu sûret Kuds-i Şerîf Nâib-i esbakı Abdülhamid er-Râfi'î Efendi tarafından musaddak suretlerin aslına mutâbık olduğu

Kudüs Livâsı Nâibi

[Mühür:] Süleyman Raşid b. Hasan

Fî 20 Rebûlevvel 1328/[1 Nisan 1910]

[Belgenin üst kısmındaki mühürler:]

(Hücceti Kontrol Edip Onaylayanlar)

Te'allaka nazarî Ahmed Necib

Te'allaka nazarî Şeyhülslâm Ahmed Esad

Te'allaka nazarî Nakîbü'l-eshrâf es-Seyyid Tevfik

[Kudüs naibi:] Abdülhamid Râfi'î

Bu belgeyi fakîr Kudüs Nâibi Abdülhamid Râfi'î yazmıştır.

[Şecerenin Birinci Bölümü:]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, hamele-i şer'in ervahına müstesna bir yardımla yardım eden; kalplerinin afâkını ihlas güneşiyle nurlandıran; irfan ve marifet çehrelerinden hicap perdesini kaldırıp onları güzideler zümresine ilhak eden; alametleri, havassın siması gibi yüzlerinde parıldayanların yanına katan; -onlar ki insanlık için birer yıldızlar gibidir- onları insanlara selef ve insanları da onlara halef kılan Allah'a olsun.

Salât ve selâm, tebliğ ve davetle şeriatın muhafazasına teşvik eden Efendimiz Hz. Muhammed (sav.) ile onun izini takip edenler ve hak yoldan şaşanları yeren ehli beyti ve sahabeleri üzerine olsun.

Kudûs-i Şerif şehrinin Nâibüşşer'i ve (Kudûs) Mahkemesi Reisülküttabı fazilet ve kemal mertebelerinin hepsini kuşatan fazilet ve kemal sahibi, Seyyid Muhammed el-Hâlidî Efendi b. Mevlâna Seyyid Ali Efendi b. Seyyid Muhammed Efendi b. Şeyh Halil Efendi b. Şeyh Muhammed Efendi Sun'ullah b. Şeyh Halil b. Şeyh Şerefeddin -"Şerafeddin" ismiyle ilgili Şeyh İbrahim'in hattıyla Feth'ul-Ğaffâr 'alâ nüzheti'n-nezzâr adlı eserin nüshası üzerinde şöyle bir yazı gördüm: *"Bu eseri naçiz İbrahim b. Sun'ullah b. Halil b. Kadı Şerafeddin Ebu'l-berakât mütalaa etmiştir. Kadı Şerafeddin Ebu'l-berakât önce Kudûs-ü Şerif kadısı sonra da Mısır Hacı Alayının Kadısı olmuştur. Tabi övünmeden söylüyorum, o zamanki kadılar bugünkü kadılar gibi başıboş insanlar değillerdi. Bilakis âlim insanlardı."* İ(nte)h(a)- b. Şeyh Abdulkadir b. Şeyh Taha b. Şeyh Salih b. Şeyh Yahya b. Mevlana Kadilkudât Muhammed Necmeddin Ebü'l-Berâkât ed-Dîrî b. Zeynüddîn Abdullatif b. Şemseddin b. Şeyhülislam ve Kadilkudât Muhammed b. Abdullah Şemseddin - Kudûs Me'menullah Mezarlığında medfundur- b. Cemaeddin - "Şerafeddin" ismiyle ilgili muteber bazı tarih kitaplarında şöyle bir bilgiye rastladım: *"Şaban 875'te Kadı Cemâleddin'in Kudûs-ü Şerif Hanefi Mezhebi Kadılığı görevinden azledilmesi ve yerine Kadı Hayreddin b. İmran'ın tayin edilmesiyle ilgili dönemin Sultanından bir ferman sadır olmuştur."*- Abdulvahhâb b. Sa'd b. Muhammed b. Abdullah b. Sa'd b. Ebûbekr b. Salih b. Ali b. Cafer b. Muslih b. Gânim b. Evfâ b. Süleyman b Cafer b. Muhammed b. Halid b. Velid Efendimiz b. el-Muğire el-Kureşî Leys- Benî Mahzûm (ra)- benden hadiste müminlerin emiri Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu'fi el-Buhari'nin Resulullah (sav.)'a ve ondan vahiy emini Cibril-i Emin'e ve ondan da Allah Teâla'ya kadar uzanan kesintisiz senediyle rivayet ettiği şu hadis-i Kudsi'yi kendisine nakletmemi istedi. Âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Lâ ilâhe illallah benim kalemdir. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse kaleme sığınır ve azabımdan emin olur." (Ebû Nuaym, Hilye, 3, 224; Suyûtî, el-Câmiu's-Sagîr: 6048)

Ayrıca hayrı ve ihsanı geniş olan Allah Teâla'ya kadar uzanan aynı isnadla, ismi bu sayfada yazılı olan hadis tâlibi, Allah Teâla'nın küçük küçük nimetine dahi vasıl olmaktan aciz olan hatta ehli ilim karşısındaki noksanlığından dolayı kokusunu dahi alamamış olan bu satırların kâtibinden kendisine rivayet etme izni vermeme de istedi. Bu ilim ehli (sâil) öyle bir atanın ahfâdından ki Allah Teâla onların atasına fetihler nasip etmiş, iki cihanda her duasını kabul etmiş, onun ayaklarını dinde ve idarede yakîn derecelerinin en zirvesinde sabit kılmış ve onun sayesinde Müslümanlara fetih, kafirlere de zillet indirmiştir. Nitekim Seyyidü'l-evvelin ve'l-âhirîn (sav.) Halid b. Velid (ra.) hakkında şöyle buyurmuştur. *"Halid b. Velid, Allah'ın müşriklere karşı çektiği kılıçlarından bir kılıçtır."* Mademki Resulullah'ın bu sözü kesin ve açık bir delil ile sabit olmuştur öyleyse bu imamın evlatları da atalarının sahip olduğu yüce makamlara sahiptirler. Hal böyle olunca sâilin (ilim talep edenin) fazileti mesulî-anhtan (kendisinden ilim talep edilen) daha yüksek ve tâlibin (ilim talep edenin) makamı matlubu-anhın (kendisinden ilim talep edilen) makamından daha yüce olduğu anlaşılabilir olur.

Her ne kadar ehil olmasam da emri yerine getirmek ve büyük ecir almak gerektiğinden billhassa kendilerinin benim hakkımdaki hüsn-i zanlarından ötürü bu hadisi rivayet etme taleplerine cevap vermiş bulundum. Ben ki, onların himayesine intisapla şeref yap olduğunu söyleyen biriyim; yoksa ben kinim ki bu hadisi şerifi rivayet etmeleri için onlara icazet vereyim. Hadis ve eser ehli nezdinde kabul edilen şartları haiz olmak şartıyla bu hadisi rivayetleri için kendilerine icazet veriyorum.

Allah'a hamd olsun ki bu hadis ve İmam Buhari'nin *Sahih*'indeki diğer hadislerdeki tarikim birçok güzide ulema ve hükemanın tarikiyle birleşmektedir.

O alimlerin en ulusu, zamanın allamesi, önemli eserlerin sahibi hocam Şeyh Muhammed b. Ahmed b. Büdeyr el-Kudsî'dir. Allah Teâlâ'nın rahmeti ve bereketi onun türbesinde sabah akşam nur saçmaktadır. Allah kendisinden razı olsun hocam da bu hadisi birçok farklı raviden rivayet etmektedir. Hocamın bu hadisi kendilerinden rivayet ettiği hocaları şunlardır:

Şeyh Muhammed el Atfâcî, Muhakkik Şeyh Muhammed el-Ğamrî, Şeyh Abdullah b. Salim el-Basrî ve diğer hocalar. Tüm hocalar da Hafız Şemseddin Muhammed el-Babilî → Şemseddin Muhammed b. Şehabeddin Ahmed er-Remlî → Şeyhülislam Zekeriya el- Ensarî → Hafız Şehabeddin Ahmed b. Hacer → İbrahim b. Ahmed et-Tennûhî → Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ebû Talib el-Haccâr → Hüseyin b. el-Mübarek ez-Zebîdî → Ebü'l-Vakt Abdülevvel b. İsa b. Şuayb → Ebü'l-Hasan Abdurrahman b. Muhammed b. Muzaffâr b. Davud ed-Davudî → Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed es-Serahsî → Ebû Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Matar b. Salih b. Bişr ed-Darirî → Emiru'l-müminin Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhari'den Rasulullah'a kadar uzanan isnatla mezkur hadisi rivayet etmektedirler.

Deylemî bu hadisi Enes (ra.)'dan şöyle rivayet eder: “Allah'tan başka ilah yoktur” *sözü benim sözümdür ve o benim. Kim bu sözü söylerse onu himâyem altına alırım. Kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur. Kur'ân benim kelimumdur ve benden sadır olmuştur.*”

Ebû Nuaym, İbnü'n-Neccâr ve Hâkim bu hadisi şöyle rivayet etmişlerdir: “Allah'tan başka ilah yoktur” *sözü benim kalemdir. Her kim benim kaleme girerse benim azabımdan emin olur.*”

Muhakkik alimlerin sonuncusu Muhammed Abdurraûf el-Münâvî el- Haddâdî (ra.) üç rivayeti de *el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ehâdis'el-kudsiyye* adlı kitabında nakletmektedir (el-Haddâdî, 2005).

Kendisine icazet verdiğim bu şahsa, gizli ve aşikâr her yerde Allah'tan korkmasını ve Allah'm kullarına tavsiye ettiği tüm diğer hususları yerine getirmesini kendisine tavsiye ediyorum. Her daim Allah'ı zikretmesini, onun sevgili kulu Hz. Muhammed (sav.)'e salat ve selam getirmesini, tövbe istiğfârda bulunmasını, fakirlere yardım etmesini ve onların ellerinden tutmasını rica ediyorum. Bağışlanmamız, afiyet üzere olmamız ve akıbetimizin de hayır olması için mübarek zaman ve mekânlarda beni ve evlatlarımı dualarından eksik etmemesini diliyorum.

Yazan: Mescid-i Aksa Emîniyye Tekkesinde Hâdimü'l-İlim

[Mühür:] Allah'ın kulu: Muhammed Salih el-Hüseynî el-Halvetî el-Mizzevî

10 Rebûlâhir 1240/[2 Aralık 1824].

[Şecerenin İkinci Bölümü:]

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

Allah'a hamd olsun, o her şeye yeter.

Allah Teâlâ'nın kelâmının sırrını telakki etmede sabit olan esas onun Resulünün (sav.) sözleri ve fiillerinin yanı sıra ondan nakledilen edeptir. Ondandır nakledilen edep, Allah Teâlâ'nın kapısıdır, ona vesiledir, o Allah'a yine onun emriyle vasıl kılandır. Resulullah (sav.) Allah Teâlâ'dan rivayetle Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.”*

Seleften bazı hadis âlimleri hem Resulullah'ın şefaatine nail olmak hem de onun şahsı maneviyle aralarında bir senet oluşturmak için ondan rivayet edilen bazı hadislerin hıfzıyla meşgul olmuş ve bazı mühim hadisleri de icazetli bir şekilde rivayet etmişlerdir.

Allah Teâlâ, senesinde herhangi bir inkıta olmaksızın Resulullah'a, ondan Cebrail (as.)'a ve ondan da Yüce Allah'a kadar uzanan bir isnatla mezkûr hadis-i kudsîyi aşağıdaki tarikle rivayet etmeyi bana ihsan etti.

Mezkûr hadis-i kudsî'nin rivayet tariki, Efendimiz en büyük dedemiz es-Seyyid Siracüddin es-Sayyâdî el-Mahzûmî ez-Zebîdî'den, ondan da kardeşi Hüseyin b. Abdullah el-Mübârek ez-Zebîdî'ye uzanan ve bu mübarek sayfada (hüccette) senedin sonuna kadar yazılı olan rivayet tarikiyledir.

Allah Resulü'nün kılıcı Halid b. Velid (ra.)'ın soyundan gelen merhum Seyyid Muhammed Efendi el-Halidî'nin mahdumu Yasin el-Halîdî el-Hümmam Efendimiz'in ve bu sayfada yazılı olan icazetin sahibinin taleplerine intisalen kendilerine bu icazeti verdim.

Allah Teâlâ'dan, Resulullah'ın hürmetine, bizlere hüsnü hatime ihsan etmesini niyaz ediyorum. Ve'l-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn.

Yazan: Halep Nakîbü'l-eshrâf Kaymakamı Fakîr Muhammed Ebû'l-Hüdâ es-Sayyâdî er-Rifâî el-Halîdî -Allah onu bağışlasın âmin-

[Şecerenin Üçüncü Bölümü:]

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, her şeyin başında ve sonunda, yeterli derecede koruyarak nimetlerini bahşeden Allah'a olsun. Hidayet sırlarının hazinesi Efendimiz Hz. Muhammed ile lütuf deryasının incileri olan ehli beyti ve ashabına salat ve selam olsun.

Âl-i himmetin kendisiyle irtibatlandığı işlerin en yücesi, pak ruhların kendisiyle süslendiği amellerin en güzeli şüphesiz ulûm-ı şer'iyeye hizmet etmek ve kâinata ulûm-ı şer'iyeye hak ettiği kıymeti vermektir.

Bu mertebelerin en zirvesine yükselen, evliyalar arasında muvaffak olan, faziletiyle ve kadriyle kendi muasırlarına üstün olan, hayatı ve menakıbıyla tüm güzel anıları ve menakıbı köşe bucak yayılan kişi Mevlana Seyyid Ali'nin mahdumu, Hâlidî silsilesinin halkası ve icazetin aslı kendisine ait olan iftihar numunesi faziletli merhum Mevlana Seyyid Muhammed'in dostu, fazilet ve güzel menakıplara sahip olan efendimiz merhum Seyyid Muhammed Tahir'in mahdumu, üstadım merhum pederinin halazâdesi Kudüs-i Şerif Mahkeme- i şer'iyeye Başkâtibi Faziletli Seyyid Musa Şefik Efendi'dir.

Tanınmış ve seçkin âlimlerin bana icazet verdikleri üzere kendisine icazet vermemi benden talep etti. Her ne kadar bu sahanın ehli ve bu meydanın pehlivanı olmasam da kendisinin isteğine icabet etmekten ve dileğini yerine getirmekten başka çare bulunmayarak taleplerine icabet ettim. Allah Teala beni ve onları yolların en güzeline ilet sin. Ben de büyük ilahî lütufların en büyüğüne mazhar olan ve en saygın itibara sahip olan hocalarımın bana icazet verdikleri şekilde hadis ve eser ehli nezdindeki kabul edilen şartla kendisine icazet verdim.

Âlî isnadlarının meyveleri talebelerine sarkmış vaziyette olan bu hocaların arasında Kudüs diyarının Kutbu, İbrahimî makamlar şehrinin müftüsü olan Şeyhülislamın hocası, hocaların hocası efendim, senedim, merhum Şeyh Muhammed Halil et-Temîmî; büyük allame, zeki ve akil, memleketinin gözdesi, döneminin Ebu Hanîfesi merhum efendim Seyyid Şerif eş-Şeyh Abdurrezzak el-Alemî el-Hasanî -mezkur mücâz (kendisine icazet verilen kişi), benimle senedim olan bu hocada birleşir -; Allame, faziletli, merhum Şeyh Ali el- Mübarek el-Avrî (Allah Teâlâ onun sırlarını mübarek kılsın, onu Firdevs cennetinde yıldızlarına âli kılsın.) adlı hocalar bulunmaktadır. Mücâza, gizli ve aşikâr her daim takva üzere olmasını vasiyet ediyorum.

Salat ve selamların en güzeli Efendimiz Hatemü'l-Enbiya Muhammed (sav.) ile onun saygın Ehl-i Beyt'ine ve güzide ashabının üzerine olsun. Âmin.

Âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun.

16 Rebî'ülevvel 1328/[28 Mart 1910] günü tahrir olunmuştur.

Şanı yüce Allah'a muhtaç kul

Mescid-i Aksa Camii Şerifi Müderrisi ve Hatibi

Ali b. Bedreddin Cemâ'a el-Kinânî

Allah onu affetsin.

[Şecerenin Dördüncü Bölümü:]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

Hamd yalnızca Allah'adır. Salât ve selâm kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan ile onun Ehl-i Beyt'ine, sahabesine ve ona ittiba edenler üzerine olsun.

Şam muhaddisi Abdurrahman el-Küzberî'den rivayet ettiğim bu hadisi şerifi, Küzberî babası Şeyh Muhammed'den, o da babası Şeyh Abdurrahman'dan, o da Şeyh Muhammed Akîle'nin sepetindeki (icazet metni) Hz. Ali b. Ebî Talib efendimize kadar uzanan isnatla rivayet etmektedir. Hz. Ali b. Ebî Talib de Resulullah (sav.)'dan, o da Cebrail'den, o da Allah Teâlâ'dan şöyle nakletmektedir: *“Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.”*

Bu hadisi şerifi, merhum mücâzın oğlu Faziletli Abdurrahman Efendi'ye hadis ehli nezdinde kabul edilen şartları haiz olması şartıyla benden rivayet etmesi için icazet veriyorum.

Beni hayır duasında unutmasın. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a olsun.

Yazan: Dimeşkû'ş-Şâm Müftüsü

Mahmud el-Hamzâvî

[Şecerenin Beşinci Bölümü:]

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd, ulemayı en değerli kılan Allah'adır. Salât ve selâm, Mescid-i Aksa'dan göğe yükselttiği nebilerin efendisi ile hidayet yıldızları ehli beyti ve onun ashabı üzerine olsun.

Yukarıda anılan mücâz-ı İleyhin babası merhum Seyyid Ali Efendi'nin mahdûmu ayân-ı izamın umdesi, kürema u füzelanın mercii, şeriat-ı garrânın hâdimi merhum Kudûs-ü Şerif naib-i esbakı Seyyid Muhammed Tahir Efendi'nin oğlu kâmil, âkil, faziletli, hikmet sahibi, kemal kendisine babalarından ve dedelerinden akıp gelen, susuzluğunu ilim deryalarından gidermiş olan Maan kazâsı nâib-i sâbıkı Seyyid Abdulmuttalib Râsim Efendi el-Halidî tüm ciddiyetiyle benden icazet alma talebinde bulundu.

Bu icazet silsilesi, İbnü's-seyyid Muhammed Efendi b. eş-Şeyh Halil Efendi b. eş-Şeyh Muhammed Sun'ullah Efendi ile Mahzumoğullarının aslanı efendimiz Halid b. Velîd b. Muğire el-Kureşî (ra.) arasında isimleri bulunan iffihar tablosu bu nesep silsilesinde yer alan zevatın icazet silsilesidir. Seyyid Abdulmuttalib Râsim Efendi -bu icazetle- benden hadiste müminlerin emiri Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu'fi el-Buhari'nin Resulullah (sav.)'a ve ondan vahiy emini Cibril-i Emin'e kadar uzanan kesintisiz senediyle rivayet ettiği şu hadis-i Kudsi'yi kendisine nakletmemi istedi: *“Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim*

tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.”

Ayrıca benden kendisine, bu icazette zikredildiği üzere mücâzın amcasına da icazet veren Kudüs-i Şerif sabık Şafii müftüsü büyük âlim, cömert ve yüce ahlak sahibi Şeyh Muhammed Salih Hüseyinî Halvetî'nin oğlu Kudüs-i Şerif esbak Şafii Müftüsü Muhammed Esad Efendi'nin mahdumu acizliğini ve kusurları itiraf eden Kudüs-u Şerif Şafii Müftüsü Hacı Yusuf Sıddık Hüseyinî'den -yukarıdaki nesep silsilesiyle- Allah Teâla'ya kadar muttasıl olan hadis senediyle bu hadis-i kudsiyi rivayet etme izni vermemi istedi. Allah Teâla hepsine rahmetiyle muamele eylesin.

Her ne kadar ehil olmasam da kendilerinin benim hakkımdaki hüsnü zanlarından ötürü bu hadisi rivayet etme taleplerine cevap vermiş bulundum. Ben ki, onların himayesine intisapla şerefyaş olduğunu söyleyen biriyim; yoksa ben kimim ki bu hadisi şerifi rivayet etmeleri için onlara icazet vereyim. Hadis ve eser ehli nezdinde kabul edilen şartları haiz olmak şartıyla bu hadisi rivayetleri için kendilerine icazet veriyorum. Allah'a hamd olsun ki bu hadis başta olmak üzere İmam Buhari'nin *Sahih*'i ve Kütüb-i Sitte gibi diğer sahih hadis ve tefsir kitaplarındaki hadis tarikim, efendim, üstadım, velinimetim, sığınağım merhum pederimden onun babasına ve ondan da bu icazetnamede isimleri bulunan ulu ravilerine kadar uzanan muttasıl olan hadis tarikidir.

Beni hayır dualarında unutmamalarını, bana ve hocalarım bir Fatiha okumalarını kendilerinden istirham ederim. 10 Rebû'levvel 1314/[19 Ağustos 1896]

Yazan: Kudüs-i Şerif Şafii Müftüsü

Hacı Yusuf Sıddık Hüseyinî

3.2. Hz. Halid b. Velid Soyuna Mensub Halidîzâde Musa Şefik Efendi'nin İcâzetnâmesinin Tahlili

Çalışmamızın konusun olan icazetname, Hz. Halid b. Velid'in neslinden Halidîzâde Musa Şefik Efendi'nin icâzetnâmesinin suretidir. Yani Şeyhülislamlık bünyesindeki Sicill-i Ahval Müdüriyetinde sicil dosyalarına konulması için istinsah edilip tasdiklenen bir belgedir. Aslında bir hadis icâzetnâmesi olan bu belge, Musa Şefik Efendi açısından hem icazetname hem de siyâdet hüccetine benzerlikleri bulunması sebebiyle de nesepname hükmündedir.

Bu belge, İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'nde mahfuz Sicill-i Ahvâl İdaresi fonunun 225/14 dosya/gömlük ve 3730 orijinal numarasında kayıtlıdır. Belgede, “İşbu suret Kuds-i şerif Nâib-i esbakı Abdülhamid er-Râfi'î Efendi tarafından musaddak suretlerin aslına mutâbık olduğu” ifadesiyle Kudüs Naibinin mührüyle mühürlenmiş olması, icazetnamenin güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda icazetname, tarihi kaynaklar açısından birinci el kaynak niteliğindedir (Kütükoğlu, 1997: 17).

İcâzetnâmenin dili Arapçadır. İcâzetnamenin sureti, “Şûrây-ı Devletin gayr-i devâirden masâlih-i şahsiyeye dair verilen mazbatalara mahsus varakadır.” Antetli resmi evraka nesih hattıyla yazılmıştır.

Kudüs Mahkeme-i Şer’iyesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi’nin icâzetnâmesi, beş ayrı aşamada yazılmış ve her bölüm farklı tarihlerde ve kişiler tarafından imzalanıp mühürlenmiştir. Hücetin ilk ve en uzun bölümü, 2 Aralık 1824 tarihinde Mescid-i Aksa Emîniyye Tekkesi’nde Hâdimü’l-İlmi Muhammed Salih el-Hüseynî el-Halvetî el-Mizzevî tarafından imzalanıp mühürlenmiştir. Diğer bölümleri, 19 Ağustos 1896 tarihinde Kudüs Şafii Müftüsü Hacı Yusuf Sıddık Hüseyinî tarafından yazılmış ve 1 Nisan 1910 tarihinde Kudüs Nâibi Süleyman Raşid b. Hasan tarafından da tasdiklenmiştir.

Son olarak icâzetnameyi, Şeyhülislam Ahmed Esad Efendi, Nakîbü’l-eşrâf es-Seyyid Tevfik Efendi, Kudüs Naibi Abdülhamid Râfi’i Efendi ve Ahmed Necib Efendi de onaylamıştır. İcâzetnameyi Nakîbü’l-eşrâfın da onaylamış olması bu belgenin aynı zamanda bir neseptir olduğunu da göstermektedir.

Musa Şefik Efendi’nin icâzetnâmesi, diğer icâzetnâmelerde olduğu gibi “Rahmân ve rahîm olan Allah’ın adıyla” yani “Bismillâhirrahmânirrahîm” cümlesinin adı olan besmele (Derman, 1992: 532), Elhamdülillâh cümlesinin kısaltılmış şekli olan hamdele (Yavuz, 1997: 448) ve Hz. Peygamber’in mânevî şahsiyetini selâmlama anlamında bir tabir olan salvele ile başlamıştır (Mertoğlu, 2009: 23).

Musa Şefik Efendi’nin icâzetnâmesini sadece Osmanlı Devleti döneminde yazılan standart icâzetnâmelerle değerlendirmenin eksik olacağı kanaatindeyiz. İcâzetnameyi Hz. Peygamber’in soyuna mensup seyyidler için düzenlenen siyâdet hüccetleriyle de mukayese etmek gerekmektedir. Nitekim Osmanlı Devleti’nde seyyidlerin ve ulemanın soy bilgileri kaydedilmiş ve özellikle de sicill-i ahvâl dosyalarındaki tercüme-i hal varakalarına nesept bilgileri yazılmıştır.

Siyâdet hüccetlerinde olduğu gibi Halid b. Velid neslinden gelen ulemanın şecere mahiyetinde olan bu icâzetnâmelerinde de standart bir hüccet formu bulunmaktadır (Işık, 2016: 129; Işık, 2014: 213; Işık, 2016: 129). Hz. Peygamber’in soyuna mensup seyyidlerin siyâdet hüccetlerinde genellikle Ehl-i Beyt ile ilgili ayet-i kerime ve hadis-i şeriflere yer verilirken, bu icâzetnamede de Hz. Peygamber’in ashabından Halid b. Velid ile ilgili “*Halid b. Velid, Allah’ın müşriklere karşı çektiği kılıçlarından bir kılıçtır.*” sözlerine atıf yapılmıştır. Ayrıca Halid b. Velid ile ilgili hadis-i şerif, farklı râvi ve farklı rivâyetleriyle beraber hüccette zikredilmiştir (MŞH, SAİD, 225/14, 3730, 4. Belge).

İcâzetnâmelerde isnad silsilesi, okunan kitabın yazarına veya Hz. Peygamber’e hatta bazen Yüce Allah’a kadar götürülmektedir. Rivayet geleneği, Hz. Peygamber’in aldığı bilgiyi ashabına, ashabının tabiine, tabiinin tebe-i tabiine ve bu şekilde diğer kuşaklara nakil sürecini kapsamaktadır.

Bu itibarla sürecin oluşumunda başlangıç noktası Hz. Peygamber olmuş ve hemen hemen birçok icâzetnâmede rivayet silsilesi Hz. Peygamber'e kadar götürülmüştür (Ayar, 2014: 45; Atay, 1981: 188; Akdağ, 2008: 99; Akpınar, 2000: 393; Albayrak, 1980; Arslan, 2003: 291; Bilgili, 2012: 21).

Akabinde icazeti isteyen Kudüs Kadısının ismi, nesebi lakabı ve görevi yazılmıştır. “Kudûs-i Şerif şehrinin Nâibüşşer'i ve (Kudüs) Mahkemesi Reisülküttabı Seyyid Muhammed el-Hâlidî Efendi'nin soy silsilesi Seyyid Muhammed el-Hâlidî Efendi b. Mevlâna Seyyid Ali Efendi b. Seyyid Muhammed Efendi b. Şeyh Halil Efendi b. Şeyh Muhammed Efendi Sun'ullah b. Şeyh Halil b. Şeyh Şerefeddin b. Şeyh Abdulkadir b. Şeyh Taha b. Şeyh Salih b. Şeyh Yahya b. Mevlana Kadilkudât Muhammed Necmeddin Ebü'l-Berâkât ed-Dîrî b. Zeynüddîn Abdullatif b. Şemseddin b. Şeyhülislam ve Kadilkudât Muhammed b. Abdullah Şemseddin -Kudüs Me'menullah Mezarlığına defnedilmiştir- b. Cemaleddin Abdulvahhâb b. Sa'd b. Muhammed b. Abdullah b. Sa'd b. Ebûbekr b. Salih b. Ali b. Cafer b. Muslih b. Gânim b. Evfâ b. Süleyman b. Cafer b. Muhammed b. Halid b. Velid Efendimiz b. el-Muğire el-Kureşî Leys- Benî Mahzûm (ra.)” şeklinde Halid b. Velid'e kadar uzanan nesebi kaydedilmiştir.

Sonrasında Hz. Peygamber'in Halid b. Velid ile ilgili hadis-i şerifi zikredilerek Halid b. Velid'in soyundan gelenlerin yüce makamlara sahip oldukları ifade edilmiştir.

“Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.” hadis-i şerifini rivâyet etmesine izin yani icâzet verilmiştir. Ayrıca bu hadisi, hocası Şeyh Muhammed b. Ahmed b. Büdeyr el-Kudsî'den icazet alarak rivayet ettiği kaydedilmiştir. Onun da Şeyh Muhammed el Atfacî, Muhakkik Şeyh Muhammed el-Ğamrî, Şeyh Abdullah b. Salim el-Basrî ve diğer hocaları. Tüm hocalar da Hafız Şemseddin Muhammed el-Babilî → Şemseddin Muhammed b. Şehabeddin Ahmed er-Remlî → Şeyhülislam Zekeriya el-Ensarî → Hafız Şehabeddin Ahmed b. Hacer → İbrahim b. Ahmed et-Tennûhî → Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ebû Talib el-Haccâr → Hüseyin b. el-Mübarek ez-Zebîdî → Ebü'l-Vakt Abdülevvel b. İsa b. Şuayb → Ebü'l-Hasan Abdurrahman b. Muhammed b. Muzaffer b. Davud ed-Davudî → Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed es-Serahsî → Ebû Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Matar b. Salih b. Bişr ed-Darirî → Emiru'l-müminin Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhari'den Rasulullah'a kadar uzanan isnadla rivayet edildiği kaydedilmiştir.

Akabinde bahse konu hadis-i kudsîyi rivayet eden âlimlerden Deylemî, Ebû Nuaym, İbnü'n-Neccâr ve Hâkim, Muhammed Abdurraûf el-Münâvî el-Haddâdî'nin “Allah'tan başka ilah yoktur sözü benim himayemdir. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.” sözleri aktarılmış ve hüccetin birinci bölümü temenni ve dualarla son bulmuştur.

İcazetnamenin ikinci bölümü, birinci kısımda olduğu gibi besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. “Allah Resulü’nün kılıcı Halid b. Velid (ra.)’ın soyundan gelen merhum Seyyid Muhammed Efendi el-Halidî’nin mahdumu Yasin el-Halidi el-Hümmam Efendimiz’in ve bu sayfada yazılı olan icazetin sahibinin taleplerine imtisalen kendilerine bu icazeti verdim.” ifadesi yazılmış ve Muhammed Ebû’l-Hûdâ es-Sayyâdî er-Rifâî el-Halidî bu icazeti onaylamıştır.

Muhammed Ebû’l-Hûdâ es-Sayyâdî aynı zamanda Halep Nakîbüleşrâf Kaymakamı’dır. Dolayısıyla seyyidlerle ilgili nesepleri tahkik edip onaylayan bir konumdur. Musa Şefik Efendi, her ne kadar Hâlidî soyundan olsa da nesebi, seyyidleri teftiş edip hüccetleri kaydeden resmi bir görevli tarafından yani Nakîbü’l-eşrâf kaymakamı tarafından yazılmış ve onaylanmıştır. Bu durum aslında Hâlidîlerin de seyyidler gibi hem toplum hem de devlet nezdinde itibar gördüğünü göstermektedir (Işık, 2015: 185). Ayrıca icazetnameyi, Şeyhülislam ve Kudüs naipleriyle birlikte İstanbul Nakîbü’l-eşrâfî Seyyid Tevfik Efendi de onaylamıştır. Bu da aslında icâzetnâme olan bu belgenin bir şecere/nesepnâme hüviyeti kazanmasını sağlamıştır.

“Ben Allah’ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.” hadis-i şerifinin rivayet zinciri verilmiş ve dualarla bitirilmiştir.

İcazetnamenin üçüncü bölümü, diğer kısımlarda olduğu gibi besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Hüccetin ana ve uzun bölümünde nesebi Halid b. Velid’e kadar sıralanan Seyyid Ali’ye atıfta bulunulmuştur. İcazetnamenin sahibi Musa Şefik Efendi’nin nesebi ile Seyyid Ali arasındaki irtibata açıklık getirilmiştir.

“Bu mertebelerin en zirvesine yükselen, evliyalar arasında muvaffak olan, faziletiyle ve kadriyle kendi muasırlarına üstün olan, hayatı ve menakıbıyla tüm güzel anıları ve menakıbı köşe bucak yayılan kişi Mevlana Seyyid Ali’nin mahdumu, Hâlidî silsilesinin halkası ve icazetin aslı kendisine ait olan iftihar numunesi faziletli merhum Mevlana Seyyid Muhammed’in dostu, fazilet ve güzel menakıplara sahip olan efendimiz merhum Seyyid Muhammed Tahir’in mahdumu, üstadım merhum pederimin halazadesi Kudüs-ü Şerif Mahkeme- i şer’iyye Başkâtibi Faziletli Seyyid Musa Şefik Efendi’dir.” ibaresiyle asıl icazetnamenin sahibi Musa Şefik Efendi olduğu ve soyunun da Halid b. Velid’e ulaştığı yazılmıştır.

Musa Şefik Efendi’ye hadis ilminde icazet veren hocaları arasında Şeyh Muhammed Halil et-Temîmî, Seyyid Şerif eş-Şeyh Abdurrezzak el-Alemî el-Hasanî, Şeyh Ali el-Mübarek el-Avrî’nin isimleri zikredilmiştir. İcazetnamenin bu kısmını, 28 Mart 1910 tarihinde Mescid-i Aksa Camii Şerifi Müderrisi ve Hatibi Ali b. Bedreddin Cemâ’a el-Kinânî imzalamıştır.

Şam Müftüsü Mahmud el-Hamzâvî tarafından imzalanan ve hüccetin dördüncü bölümü olan bu kısım, besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır.

“Ben Allah’ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.” Hadis-i şerifinin rivayetine icazet verildiği kaydedilmiştir.

“Şam muhaddisi Abdurrahman el-Küzberî’den rivayet ettiğim bu hadisi şerifi, Küzberî babası Şeyh Muhammed’den, o da babası Şeyh Abdurrahman’dan, o da Şeyh Muhammed Akîle’nin sebetindeki Hz. Ali b. Ebî Talib efendimize kadar uzanan isnatla rivayet etmektedir. Hz. Ali b. Ebî Talib de Resulullah (sav.)’dan, o da Cebrail’den, o da Allah Teâlâ’dan şöyle nakletmektedir” ifadeleriyle hadis-i kudsînin rivayet zinciri belirtilmiştir.

Kudüs Şafii Müftüsü Hacı Yusuf Siddık Hüseyinî tarafından 19 Ağustos 1896 tarihinde onaylanan ve hüccetin beşinci bölümü olan bu kısım ise besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Sonrasında Seyyid Ali Efendi’nin torunu ve Mehmet Tahir Efendi’nin oğlu olan Maan Kazası Nâibi Seyyid Abdulmuttalib Râsim Efendi el-Halidî Efendi’ye hadis icazeti verildiği kaydedilmiştir.

İcâzetnâmenin diğer bölümlerinde olduğu gibi bu bölümde de “*Ben Allah’ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.*” hadis-i kudsîsine yer verilmiş ve bu hadisi nakletmeleri için icazet verildiği yazılmıştır.

SONUÇ

Kudüs Mahkeme-i Şer’iyyesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi’nin yaşam serüvenini, şeceresi ile icazetnamesini konu alan çalışmamızda Şefik Efendi’nin Şeyhülislamlık Arşivindeki özlük dosyası incelenmiştir.

Musa Şefik Efendi’nin biyografisini incelediğimizde hem anne hem de baba tarafından Hz. Peygamber’in “Seyfullah” lakabını verdiği sahabi Halid b. Velid sülalesinden geldiği bu sebeple Hâlidî lakabıyla anıldığı görülmüştür. Ayrıca yine hem anne hem de baba tarafından dedeleri ilmiye tarikine mensuptur. Dedelerinden Anadolu Kazaskerliği, Kudüs Kadılığı ve Kudüs mahkeme-i şer’iyyesi kâtipliği vazifesini yürütenler olmuştur.

Tabakat kitaplarında ve biyografi kaynaklarında her ne kadar Halid b. Velid’in çocuklarının veba salgınında vefat edip soyunun devam etmediği aktarılsa da bu ifade tutarlı değildir. Çünkü Osmanlı Arşiv kayıtları incelendiğinde Halid b. Velid’in soyunun devam ettiği ve özellikle de Halid b. Velid’in neslinden gelen “Hâlidî”lerin Kudüs’te aktif olarak görev aldıkları görülecektir.

Hâlidîlere her ne kadar diplomatik açıdan imtiyaz tanınmış olsa da herhangi bir şikâyet vukuunda iltimas tanınmadığı görülmüştür. Nitekim Musa Şefik Efendi, Kudüs Mahkeme-i Şer’iyyesi Başkâtipliği görevini icra ederken hakkındaki şikâyetler sebebiyle tahkikat geçirmiş ve açığa alınmıştır. Ancak beraat ettikten sonra görevine dönebilmiştir.

Hizmet hayatı süresince Kudüs mahkeme-i şer'iyesi kâtiplik görevini yerine getiren Musa Şefik Efendi'nin başka herhangi bir resmî göreve getirilmediği görülmüştür. Kâtiplik görevinin yanı sıra Kudüs'teki Halidiye Kütüphanesi'nin kurulması ve halka açılması noktasında dönemin âlimleriyle birlikte oldukça fazla mesai harcamıştır. Bu bağlamda bir eser kaleme almadığını ifade eden ve günümüze ulaşan herhangi bir kitabı da bulunmayan Musa Şefik Efendi'nin Kütüphane için verdiği emekleri göz ardı edilmemelidir.

Musa Şefik Efendi'nin sicil dosyasındaki en önemli belgesi, tercüme-i hal varakası ve icazetnamesidir. Diplomatik açıdan ve muhteva itibarıyla hadis icazetnamesi olduğu tespit edilen bu vesikada Musa Şefik Efendi'ye “*Ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Her kim benim tek olduğumu ikrar ederse himâyem altındadır. Her kim benim himâyem altında olursa benim azabımdan emin olur.*” hadis-i şerifini rivayet etmesi için icazet verilmiştir. İcazetnamenin birinci bölümünde Musa Şefik Efendi'nin Halid b. Velid'e kadar ulaşan nesebinin yazılması, icazetnamenin ilk kısmını nesep hücceti formuna dönüştürmüştür. Ayrıca bu icazetnamede, standart hüccet ve icâzetname formlarının dışında Hz. Halid b. Velid ile ilgili hadislerin zikredilmesi ve Halid b. Velid'e kadar uzanan nesebin açıkça belirtilmesi bu belgenin aynı zamanda bir nesepname olduğunu da göstermektedir. Ayrıca icâzetnâmeyi Şeyhülislam ve Kudüs Naiplerinin yanı sıra Halep Nakîbü'l-eshrâf Kaymakamı Muhammed Ebu'l-Hüda es-Sayyâdî ile Nakîbü'l-eshrâf Mehmet Tevfik Efendi'nin tasdiklemesi, Musa Şefik Efendi'nin ilminin yanında nesebinin de onaylandığını açıkça ortaya koymaktadır. Hem icâzetnâme hem de şecere hükmünde olan bu belgelerin örneklerine Şeyhülislamlık Arşivi Sicill-i Ahvâl İdaresi dosyalarında rastlanması aslında bu belgelerin öneminin yanında güvenilirliğini de arttırdığı kanaatine varılmıştır.

Kudüs Mahkeme-i Şer'iyesi Başkâtibi Musa Şefik Efendi'nin İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi Sicill-i Ahval İdaresi dosyasındaki icâzetnâmesi, onun nesebi, eğitimi, uzmanlık alanları ile ilgili bilgileri içermektedir. Ayrıca vesikanın dili, diplomatik özellikleri, muhtevası ve biçim özelliklerini göz önüne aldığımızda birinci el kaynak hükmündedir. Bu bağlamda Sicill-i Ahvâl İdaresi tarafından muhafaza edilen ulemanın özlük dosyalarındaki tercüme-i hal varakaları ve icâzetnâmelerinin Osmanlı diplomatikasında mühim bir yeri olduğu açıkça görülmektedir.

KAYNAKÇA

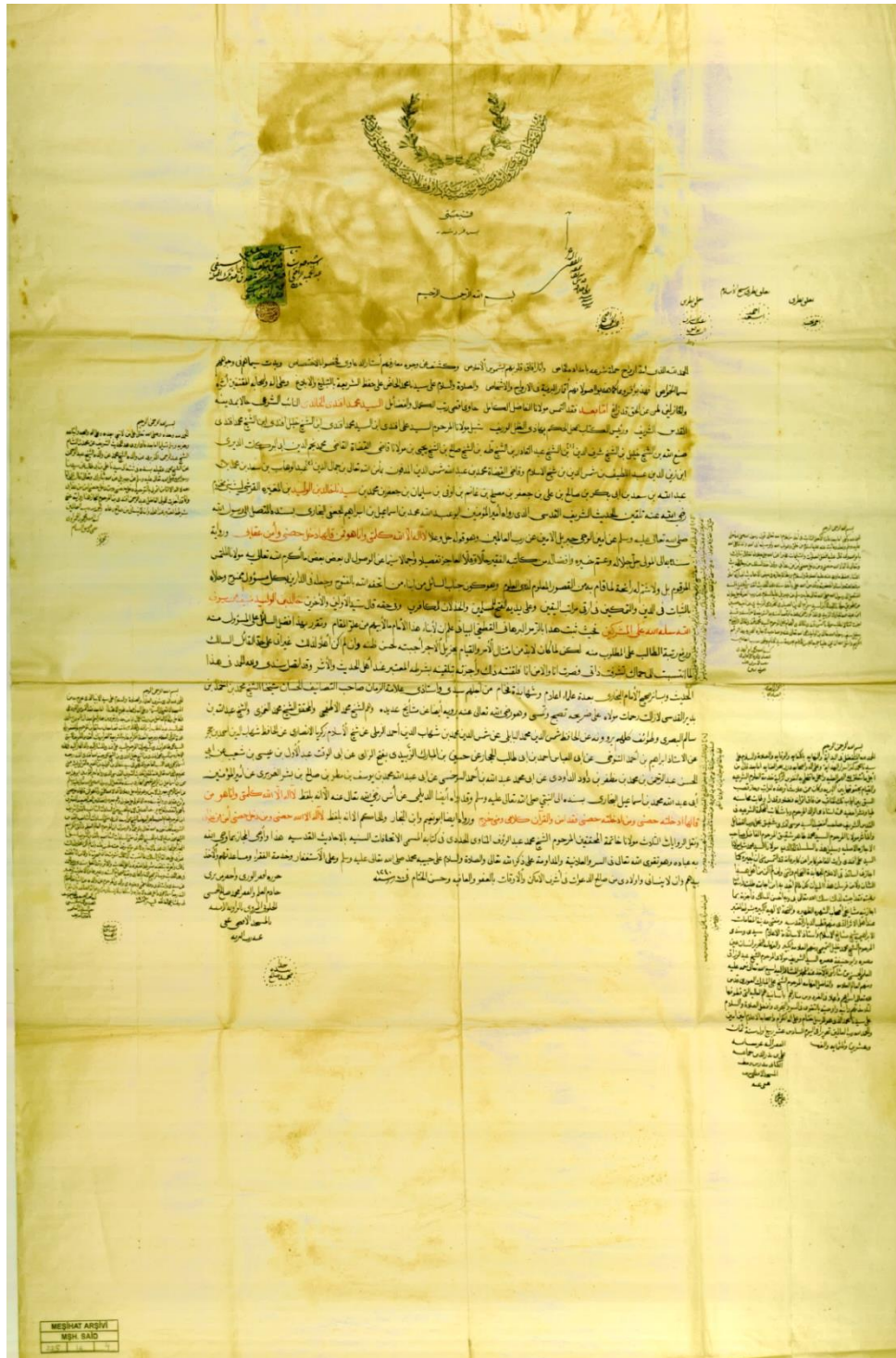
- Meşihat Arşivi, Maaş Defterleri, No. 5460, 66.
- Meşihat Arşivi, Tarik Defterleri, No. 13, 2.
- Meşihat Arşivi. (MŞH), SAİD, 114/3, 1299/A.
- Meşihat Arşivi. MŞH, SAİD, 225/14, 3730.
- Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1529/93.
- Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 458/14.
- Meşihat Arşivi. MŞH. SAİD, 225/14, 3730.
- Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 458/14.
- Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1386/80.

- Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1450/114.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1453/74.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1747/98.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1314/27.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1430/26.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1425/23.
 Meşihat Arşivi. MŞH. EO. 1489/77.
 AKDAĞ, H. (2008). İcâzetnâmeler ve Erzurum'da Ahmet Şevki Efendi'ye Verilen Bir Hat İcâzetnâmesi. Ekev Akademi Dergisi, 12/35, 99-112.
 AKPINAR, C. (2000). İcâzet. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 21/393-400. İstanbul: TDV Yayınları.
 ARSLAN, D. (2003). Kıraat İlmünde İcâzetnâme Geleneği ve Bir İcâzetnâme Örneği. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7/2, 291-317.
 ATAY, H. (1981). Fatih-Süleymaniye Medreseleri Ders Programları ve İcâzet-nâmeler. Vakıflar Dergisi, 13, 171-235.
 AYAR, T. (2014). Bir Osmanlı Müderrisinin İcâzetnâmesi ve Tarihî Kaynak Değeri Üzerine Bazı Mülâhazalar. Turkish Studies Dergisi, 9/1, 43-62.
 BİLGİLİ, İ. (2012). Son Dönem Osmanlı İslâm Hukukçularından Şeyhzade Ahmed Ziya Efendinin Hasan Kudsî Efendiden Aldığı İlmî İcâzet. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 1/1, 21-75.
 BOZKURT, N. (2010) Şecere. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 38/403. İstanbul: TDV Yayınları.
 DERMAN, U. ve Uzun, M. (1992). Besmele. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 5/532-537. İstanbul: TDV Yayınları.
 DÜZENLİ, M. (2011). Hadis Öğretiminde İcâzet ve İcâzetnâmeler. Samsun: Uluslararası Katılımlı Sempozyum: Anadolu'da Hadis Geleneği ve Dâru'l-Hadisler, 77-87.
 FAYDA, M. (1997). Hâlid b. Velîd. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 15/289-292. İstanbul: TDV Yayınları.
 FAYDA, M. (2005). Hz. Muhammed. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 30/423-428. İstanbul: TDV Yayınları.
 GEMİCİ, N. (2012). Tanzimat Döneminin Filistinli bir Mebusu Yusuf Ziyâeddin el-Halidi (1842-1906), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 179-187.
 IŞIK, A. (2021). Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâfîlık Müessesesi. Ankara: İlahiyât Yayınları.
 IŞIK, A. (2018). Mühimme Defterlerinde Ehl-i Beyt ve Nakîbü'l-eşrâfîlıkla İlgili Hükümler. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, ed. Mustafa Yiğitoğlu, 125-144.
 IŞIK, A. (2014). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-eşrâfîlık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakîbü'l-eşrâf Defterleri. Alevilik Araştırmaları Dergisi 8, 217-227.
 IŞIK, A. (2016). "Siyâdet Hüccetleri ve İrşâd İcâzetnâmelerinin Semantik ve Sembolik Tahlili". Alevilik Araştırmaları Dergisi 11, 129-179.
 IŞIK, A. (2015). Osmanlı Devleti'nde Nakîbü'l-Eşrâfîlık Müessesesi ve Nakîbü'l-Eşrâf Kaymakamları. Alevilik Araştırmaları Dergisi, 10, 185-228.
 KÜTÜKOĞLU, M. S. (1997). Tarih Araştırmalarında Usûl. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
 MERTOĞLU, S. (2009). Salâtüselâm. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 36/23-24. İstanbul: TDV Yayınları.

- MUHAMMED ABDURRAÛF EL-MÛNÂVÎ EL-HADDÂDÎ. (2005). el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ehâdis'el-kudsiyye. Thk. Abdu'l-kâdir el-Arnâûd-Tâlib Avvâd, Beyrut: Dâru'bnî Kesîr.
- OĞUZ, M. ve Akgündüz, A. (1998). Hücet. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 13/446-450. İstanbul: TDV Yayınları.
- SADIK, A. (1980). Son Devir Osmanlı Uleması (İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali). İstanbul: Zafer Matbaası.
- SARI, M. A. (2000). İcâzet. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 21/400-401. İstanbul: TDV Yayınları.
- SARIYILDIZ, G. (2004). Sicill-i Ahval Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909). İstanbul: Der Yayınları.
- YILDIZ, E. (2017). Şeyhülislâmlık Belgelerinde Hz. Peygamber'in İlmî Mirası (1879-1924) yılları Seyyid Ulema Biyografileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YAVUZ, Y. Ş. (1997). Hamdele. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 15/448-449. İstanbul: TDV Yayınları.

EKLER

Ek-1: Hz. Halid b. Velid'in Neslinden Musa Şefik Efendi'nin Şecere ve İcazetnamesi [MŞH, SAİD, 225/14, 3730]

Ek-2: Musa Şefik Efendi'nin Halidiye Kütüphanesinde Çalışmaları Esnasındaki Fotoğrafları (Sağdan üçüncü)

(Masanın etrafında oturanların sağdan üçüncüsü)

